

and amateur groups of Poltava region. Local features of dance creativity on the territory of Poltava region are sufficiently homogeneous, but it is possible to identify several interesting districts, rich in original dances. Due to choreographers and researchers who recorded folk dances of Poltava region and managed to skillfully adopt them to the stage, the author has characterized stylistic features of folk stage dance of Poltava region while theoretical and practical studying of regional Ukrainian folk dance on professional discipline "Theory and methods of teaching Ukrainian folk stage dance."

It has been stated that the folk dances of Poltava region were born in the process of formation and historical development of the region. They are the product of social, economic and historical conditions of the nation life, evidence of the people contact with the environment. It has been stressed that geographical and historical location of Poltava region affected the formation of national stage choreography culture of Poltava region. Dances have not only an imprint of work, but are also marked by the distinctive character, its genre and stylistic and local characteristics. They are characterized by some traditional genres and forms of their varieties, peculiar for Ukrainian dance culture, including round dances, household and plot-themed dances.

It has been noted that Ukrainian folk stage dances of Poltava region can be divided into dances that existed and were adopted to the stage by choreographers and researchers, and authors dances, created on a material of the local folklore. It has been emphasized that despite many common elements of dance folklore of Poltava region, local varieties retain its vivid originality, have archaic signs and features arisen in the process of historical development of culture and life of local people.

Key words: choreographic culture of Poltava region, choreographers, researchers, folk dances, art education.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017 р.

Прийнято до друку 30.02.2017 р.

Рецензент – д. мист., проф. Сташевський А. Я.

УДК [37.015.31:7]:78

О. Ф. Сбітнєва

ХОРОВИЙ СПІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Важливе місце в естетичному вихованні молодших школярів займає хоровий спів,

найбільш доступний і популярний вид дитячої музичної творчості, у процесі якого розвиваються вокальні дані, творча активність, мислення, уява, пам'ять молодших школярів, формується здатність сприймати, інтерпретувати, створювати мистецькі твори.

Пошук шляхів естетичного виховання сучасних школярів засобами дитячої вокально-хорової музики постає важливою проблемою сучасної музичної педагогіки, адже в сучасній школі спостерігається тенденція до погіршення виховання дітей засобами мистецтва взагалі і хоровим мистецтвом особливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення данної проблеми і на які спирається автор. Проблема естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку засобами вокально-хорового навчання знайшла своє відображення в роботах Н. Добровольської, Л. Жарової, І. Зеленецької, Я. Кушки, Л. Масол, М. Михайлової, Т. Овчинікової, Н. Орлової, В. Орлова, Г. Струве, В. Соколова, Е. Печерської, О. Раввінова, О. Ростовського, В. Шацької, О. Шувалової, Л. Хлебнікової та інших. Різноманітні питання виховної, творчої й організаційної роботи у дитячих хорах розглядались у роботах відомих педагогів-хомейстерів – Л. Абелян, Л. Жарової, Г. Струве, Г. Перештейльнас, А. Пономарьової, В. Попова, В. Соколова, В. Сафонової, Г. Урбанович, В. Іонової, І. Зелененької, Т. Овчиннікової, А. Філатової та інших. У наукових та методичних працях Ю. Алієва, О. Апраксіної, А. Менабені, Н. Добровольської, В. Попова та інших висвітлюються зміст і особливості вокально-хорової роботи з молодшими школярами. Ними були розроблені численні практичні рекомендації щодо здійснення цього процесу в різних умовах функціонування системи освіти.

Метою статті є дослідження процесу естетичного виховання молодших школярів засобами вокально-хорового навчання в умовах роботи шкільного хору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливого значення набуває естетичне виховання у молодшому шкільному віці, коли складається своєрідне відношення до світу, мистецтва, духовних цінностей.

Музичні враження дітей молодшого шкільного віку відрізняються різним рівнем включення у музичну діяльність. Але майже всі діти люблять наспівувати пісні, які вони співали у дитячих садках, у сім'ї, слухали по радіо та телебаченню. Дітям молодшого шкільного віку подобаються переважно твори життєрадісні, бадьорі, з яскравими музично-поетичними образами. Музичні інтереси дітей часто є засобом наслідування дорослим, але вони змінюються так же швидко, як і виникають. У дітей молодшого шкільного віку вже достатньо розвинута мова, інтенсивно розвивається музичне сприймання, здібність активного

мислення, вони вже можуть вільно висловлювати свої судження за змістом музичних пісень і самостійно визначати характер музики. Молодші школярі достатньо самостійні та ініціативні під час навчання і можуть самостійно орієнтуватися в різноманітті накопичених музичних вражень.

Існує декілька форм прилучення школярів до занять хором співом. По-перше, це уроки музики в загальноосвітній школі, на яких діти знайомляться з основами хорового співу, з різноманітними жанрами хорової музики та хоровою літературою. Традиційно популярною формою музично-естетичної роботи з дітьми молодшого шкільного віку є вокально-хорове навчання в дитячих хорах.

Організація хору молодших школярів – це перший і важливий етап у створенні хорового колективу. Відомі педагоги-хормейстери вважають, що при організації шкільного хору потрібно приймати до нього всіх охочих, не боятися, якщо у школяра слабкий музичний слух або поганий тембр голосу, хоча це, звичайно, потребує додаткової індивідуальної роботи. Перед зарахуванням до хору слід виявити індивідуальні особливості, надалі це надає можливості для спостережень за музичним розвитком дітей. Потрібно враховувати, що при першому прослуховуванні не завжди вдається безпомилково визначити характер голосу і рівень розвитку музичних здібностей.

У процесі неспішної вокально-хорової роботи основною вимогою до учнів є розвиток музичного слуху і вокально-хорових навичок, які є необхідними у виразному виконанні вокально-хорових творів [1; 4].

Як правило, хор молодших школярів нараховує до 50 – 60 виконавців. Вікові особливості визначають довжину занять – 2 рази в тиждень по 45 хвилин. Методика роботи з хором молодших школярів, яка вимагає від педагога-хормейстера знання психологічних і фізичних особливостей дітей, має свою специфіку, головним принципом якої є врахування вікових можливостей і інтересів дітей. Педагогу далеко не просто підібрати таку форму спілкування з дітьми, завдяки якій будуть вирішуватися вокально-хорові завдання і буде зберігатися інтерес молодших школярів до вокально-хорової музики.

У методичній літературі наголошується на важливості використання вчителем різноманітних методів, які можуть стимулювати інтерес дітей до музики і активізувати музичну діяльність. Особливе місце у музично-педагогічній роботі з молодшими школярами займають методи: створення необхідної емоційної атмосфери на заняттях, використання гри, створення пошукових ситуацій. Педагоги вважають, що заняття дитячого хору слід проводити на високому емоційному рівні, чітко виявляючи свою захопленість музичними образами та використовувати звичні для дітей молодшого шкільного віку форми

музичної діяльності.

Важливою умовою у творчому спілкуванні з дітьми відіграє увага до особистості дитини та її почуттів [1; 4].

Головною відмінністю вокально-хорових занять хору молодших школярів є те, що вони будуються на взаємній співтворчості педагогів і дітей, на визнанні самоцінності особистості дитини, на взаємодопомозі і взаємній зацікавленості у спільній музично-естетичній діяльності.

Вокально-хорове навчання з дітьми молодшого шкільного віку вимагає індивідуальних форм роботи, адже будь-який вплив на дитину переломлюється через її індивідуальні особливості. Передусім важливо встановити довірливі, доброзичливі стосунки між педагогами і вихованцями [4].

Методика індивідуального виховного впливу залежить від індивідуальних особливостей учнів, психологічних станів, темпераменту. У кожному конкретному випадку слід створити педагогічну ситуацію, що сприяла б формуванню позитивних якостей чи усуненню негативних.

Виразний спів можливий лише при поступовому розвитку у дітей вокально-хорових навичок, серед яких найбільш важливими є: співоча установка, спів на легато, співоче дихання, звукоутворення, звуковедення, артикуляція, дикція, ансамбль та стрій. Формування вокально-хорових навичок школярів базується на розвитку музичного слуху дітей. Одна із важливих умов розвитку вокально-хорових навичок молодших школярів – оволодіння нотною грамотою. Засвоєння співочих навичок виступає необхідною умовою повноцінного розкриття художнього образу творів [6].

Значне місце у вокально-хоровій роботі з молодшими школярами займають вокально-хорові вправи, які сприяють не тільки розвитку співочого голосу, музичного слуху, але й розвивають увагу і уяву, образне мислення, емоційну пам'ять та здатність аналізувати своє виконання [2].

У методичній літературі наголошується на необхідності систематичного використання вправ на вокально-хорових заняттях та розучування їх у певній послідовності, з поступовим ускладненням завдань. Діти повинні зрозуміти, що вправи – це школа вокальної майстерності, і до роботи над ними слід ставитися так само серйозно, як і до роботи над піснею [5].

Розвитку співочого голосу сприяє правильно відібраний різнохарактерний репертуар з яскравими музично-художніми образами, який повинен відповідати віковим особливостям молодших школярів та рівню їх загального і музичного розвитку.

Особливе значення у розвитку вокально-хорових навичок дітей молодшого шкільного віку має народна, класична і сучасна пісня.

Скарбниця народної пісні не тільки розвиває слухові і вокальні дані дітей, але й розвиває вміння стежити за розвитком музичних образів,

помічати щось нове, оцінювати красу мелодії. Народна мелодія, якій властива емоційна стриманість, як у передачі радісних так і у вираженні сумних почуттів, переходячи від виконавця до виконавця, від покоління до покоління, вчить чистоті почуттів, мужності і доброті. Образи творів народнопоетичного жанру несуть уявлення дітей в загадковий світ казки, де вони виявляються у владі чарівних музичних тем. Через засоби поетичної алегорії, спостерігаючи за життям і звичками персонажів, діти пізнають природу, людське життя. У роботі над створенням художнього образу таких пісень можливо створення театральних образів. Кожен із співаючих може бути певним персонажем і дітям доводиться проявляти не тільки уяву, перевтілюватися, але і виявляти певну емоційну спрямованість до світу, своє відношення до навколишнього світу. Образно-ігровий фон таких пісень вимагає перевтілення, багатой дитячої фантазії. Адже виконати таку пісню – це означає зіграти її [5].

Пісні композиторів-класиків є зразком гармонії, а зміст, ритм і гармонія дитячих пісень сучасних композиторів підтримують інтерес у молодших школярів до музики. Включення в репертуар класики, народної музики та сучасних дитячих вокально-хорових творів – обов'язкова умова роботи будь-якого дитячого хору.

Важливе значення перед розучуванням дитячого вокально-хорового твору має вступна бесіда про авторів, історію створення, художній образ. У кожному творі присутня драматургія, що вимагає від маленьких співаків уміння передавати у співі характер твору.

Вибираючи твори для розучування, керівник хору передусім повинен думати про їх художні цінності. Кожний новий твір, що включається до репертуару, повинен мати нові музично-педагогічні завдання та сприяти подальшому вокально-хоровому і музично-естетичному розвитку молодших школярів.

У процесі музично-естетичного виховання молодших школярів значну роль відіграє виконавська діяльність. Кожний виступ хору перед учнями школи, вчителями, батьками є своєрідним підсумком, етапом на шляху розвитку колективу. Часто на концерті, коли зібрано увагу і юні співаки прагнуть співати якомога краще, відбуваються відомі позитивні зрушення в розвитку колективу. А залучення дітей до аналізу виконання творів, особливо після концертних виступів, допомагає дітям краще і швидше усвідомлювати музичну мову [6].

Важливою проблемою в роботі хору набувають питання охорони дитячого голосу. Дитячому голосу взагалі протипоказаний гучний спів навіть у середньому і старшому віці, коли голосові м'язи в основному сформовані.

Музично-естетичне виховання молодших школярів залежить від того, наскільки глибоко керівник дитячого хору усвідомлює виховне значення співу, володіє методами розвитку вокально-хорових навичок

школярів.

Специфіка вокально-хорової роботи зі школярами вимагає від педагога не тільки високого професіоналізму, глибоких знань педагогіки і психології, а й щирої любові до дітей. Вільне творче спілкування, створення музично-поетичних образів вокально-хорових творів на заняттях дитячого хору сприяє розвитку естетичного смаку і естетичних потреб дітей та викликає в дитячій особистості стійкий інтерес до музичного мистецтва і активної музичної діяльності.

Аналіз науково-методичної, музично-педагогічної літератури та практичний досвід учителів музичного мистецтва впевнює в тому, що естетичний розвиток дітей молодшого шкільного віку залежить від багатьох умов, серед яких важливими виступають: систематичний і послідовний розвиток вокально-хорових навичок, використання різнохарактерного репертуару з яскравими музичними образами та залучення дітей до активної вокально-хорової діяльності у створенні художніх образів вокально-хорових творів.

Важливою проблемою сучасної музичної педагогіки є збереження традицій вокально-хорового співу, яке завжди було основою шкільної музичної освіти та виступало важливим засобом музично-естетичного розвитку підростаючого покоління. Потребують подальшого дослідження методи вокально-хорової роботи з дітьми різного шкільного віку, інтегровані форми роботи на хорових заняттях, використання сучасних технічних засобів, комп'ютерних технологій, які сприяють зростанню інтереса школярів до музичного мистецтва.

Література

1. Гадалова І. М. Музика та співи. Методика викладання: навчальний посібник / І. М. Гадалова. – Київ : Вища школа. – 1996. – 425 с. **2. Добровольская Н.** Что нужно знать учителю о детском голосе / Н. Добровольская, Н. Орлова. – М., 1972. – 271 с. **3. Масол Л. М.** Вивчення музики в 1 – 4 класах: навчально-методичний посібник для вчителів / [Л. М. Масол, Ю. О. Очаковська, Л. В. Беземчук, Т. О. Наземнова]. – Х.: Скорпіон, 2003. – 144 с. **4. Михайлова М.** Хорова робота в початковій школі / М. Михайлова, О. Шувалова // Мистецтво у школі. – 2003. – №3. – С. 43 – 47. **5. Печерська Е. П.** Уроки музики в початкових класах: навч. посібник / Е. П. Печерська. – К.: Либідь, 2001. – 272 с. **6. Раввінов О.** Роздуми про хори хлопчиків / О. Раввінов // Музика. – 1973. – №2. – С. 27 – 28.

Сбітнева О. Ф. Хоровий спів як ефективний засіб естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

У статті розкрито процес музично-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку засобами хорового співу, який є найбільш доступним і популярним видом дитячої музичної творчості в нашій

країні. Розкрито, що музично-естетичне виховання, залучення дітей до музичного мистецтва розглядається як важливий напрямок культурної політики, як проблема загальнонаціонального державного масштабу.

Доведено, що хоровий спів є одним із видів діяльності, у процесі якого розвиваються вокальні дані молодших школярів, мислення, увага, пам'ять, формується здатність сприймати, інтерпретувати і створювати мистецькі твори. Розкрито принципи організації хору молодших школярів у загальноосвітній школі, види вокально-хорової роботи, які впливають на музичний розвиток та творчу активність дитячої особистості.

Доведено важливість використання вчителем різноманітних методів на заняттях дитячого хору. Розкрито принципи відбору вокально-хорових вправ та вокально-хорових творів.

Ключові слова: хоровий спів, молодші школярі, шкільний хор, співочий голос, музичні здібності, вокально-хорові навички, вокально-хорові вправи, репертуар, вокально-хорові твори, музично-художні образи.

Сбитнева Е. Ф. Хоровое пение как эффективный способ эстетического воспитания детей младшего школьного возраста.

В статье раскрыт процесс музыкально-эстетического воспитания детей младшего школьного возраста средствами хорового пения, которое является наиболее доступным и популярным видом детского музыкального творчества в нашей стране. Доказано, что в процессе занятий хоровым пением развиваются не только вокальные данные младших школьников, но и развивается такие способности как мышление, воображение, память.

Раскрыты принципы организации хора младших школьников в общеобразовательной школе, виды вокально-хоровой работы, которые влияют на музыкальное развитие и творческую активность детской личности. Раскрыта важность использования учителем в процессе работы разнообразных методов музыкального воспитания и обучения на занятиях детского хора, которые развивают творческую активность младших школьников и формируют интерес к музыкальному искусству. Раскрыты принципы подбора вокально-хоровых упражнений и вокально-хоровых произведений для работы с детьми младшего школьного возраста.

Ключевые слова: хоровое пение, младшие школьники, школьный хор, певческий голос, музыкальные способности, вокально-хоровые навыки, вокально-хоровые упражнения, репертуар, вокально-хоровые произведения, музыкально-художественные образы.

Sbitneva O. F. Choral singing as an effective way of aesthetic education of primary school age children.

The author studies the process of music and aesthetic education of primary school age children by means of choral singing, which is the most accessible and popular form of children's musical work in our country. It was found out that music and aesthetic education, children's involving in musical art was considered as an important direction of cultural policy, as a problem of national and state scale.

The author states that choral singing is one of the activities in the process of which vocal chords, thinking, imagination and memory of primary schoolers are developed. The ability to perceive, interpret, create works of art is formed. Such important human qualities as patriotism and collectivism are fostered which are essential to revive the spiritual potential of Ukraine.

The principles of organization of primary schoolers' choir in general education school, types of vocal and choral work were described, which influence the musical development and creative activity of a child's personality. It was stressed that the formation of pupils' vocal and choral skills is based on the development of an ear for music of children, musical literacy and musical activity. It is claimed that the use of various methods by teacher at the lessons of children's choir, which develop the creative activity of primary schoolers, form the interest to musical art.

The principles of selection of vocal and choral exercises and vocal and choral works were analyzed, which should have bright musical and artistic images and meet age peculiarities of musical development of primary schoolers.

Key words: choral singing, primary schoolers, school choir, signing voice, musical abilities, vocal and choral skills, vocal and choral exercises, repertoire, vocal and choral works, musical and artistic images

Стаття надійшла до редакції 08.02.2017 р.

Прийнято до друку 30.02.2017 р.

Рецензент – д. пед. наук, проф. Сташевська І. О.

УДК 378.147.042:7.03

А. А. Нестеренко

**СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВ МАЙБУТНІМ
АРХІТЕКТОРАМ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Питання досягнень теорії та практики викладання дисциплін художньо-естетичного циклу є основним у дослідженні ряду провідних науковців. Так, над питанням методологічних засад організації